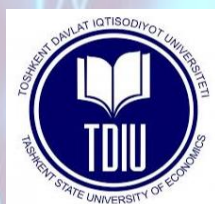

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

рақамлаштириш ва ходимлар кўникмасини оширишдан иборат. Бунда, биринчидан, банк бошқарув кенгаши таркибига 3 нафар мустақил (чет эллик) аъзони киритиш, кенгаш ва бошқарув аъзолари тўловларини КРІга боғлаш кўзда тутилган. Иккинчидан, мижозларга ички рейтинг беришни, рискка асосланган ёндашувни жорий қилиш режалаштирилган. Учинчидан, кичик бизнес учун ва чакана кредитлар улушини 1,2 баробар кўпайтириш, 5 та ҳудудда корпоратив хизмат марказини очиш, автоматлаштирилган кредитлаш тизимида 150 минг мижозни қамраб олиш, 500 минг мижозга масофавий хизмат кўрсатишга ўтиш белгиланган.

Рақамли банк яратиш орқали электрон ҳамён, контактсиз тўловларни ривожлантириш, халқаро савдо платформаларига интеграцияни амалга ошириш кутилмоқда. Трансформация орқали банк кузатув кенгашидаги мустақил аъзолар сонини 5 нафарга етказиш, банк облигацияларини муомалага чиқариш, Халқаро молия корпорацияси ҳамда Европа тикланиш ва тараққиёт банкининг 130 млн. АҚШ доллари маблағини банк облигацияларига жалб қилиш, банкнинг қўшимча акцияларини чиқариш, банк акцияларининг IPOсини (бирламчи оммавий жойлаштириш) ўтказиб, капитализациясини ошириш каби натижаларга эришиш мўлжалланган.

Хулоса ўрнида шуни айтишим мумкинки, бугунги кунда қулай банк хизматлари таклиф этилиши ҳар жиҳатдан аҳолини моддий эҳтиёжлари қай даражадалигига боғлиқдир. Банк мижозларни нафақат жалб қилиши, балки улар билдирган ишончни ўз вақтида оқлай олиши ҳам зарур. Жисмоний ва юридик шахсларга кредитлар бериш, аҳоли омонатларининг % миқдорини ошириш, тўлов жараёнларининг тезкорликда ишлаши, валюта шахобчалари ва тўлов шахобчаларини янада кўпайтириш, кредит бериш жараёнини кенг миқёсда онлайн ташкил қилиш, мижозларга ҳисоб-рақам очишни ҳам электрон тезкор шаклга ўтказиш зарур.

Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, банклар фаолияти ва банклардаги таклиф этилаётган хизматлар тўғрисида алоҳида интернет сайт яратилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Банкларнинг янги хизмат турлари ва янги чиқаётган меъёрий ҳуқуқий ҳужжатлар билан танишиш учун мижозларга қулай ва содда бўлган маълумотлар бериб борилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

***Ш.А. Мухамедова, катта ўқитувчи,
ТКТИ***

ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА КОРХОНАЛАРДА ТАВАККАЛЧИЛИКНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИ БОСҚИЧЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Корхонада таваккалчиликни бошқариш жараёни қуйидаги босқичлардан иборат:

- аниқлаш;
- олдиндан режалаштириш;

- юмшатиш;
- маълумот бериш;
- ўлчаш.

1-босқич: аниқлаш:

- биринчи навбатда, таваккалчиликни идентификация қилиш, яъни аниқлаш жараёни амалга ошириладиган контекстни белгилаб олиш муҳимдир. Корпоратив стратегия ана шундай контекстни намоён этади;

- таваккалчиликларни идентификация қилиш жараёнига жалб қилинган ҳар бир киши стратегик режанинг мақсад ва вазифаларига эришишга ҳалақит берадиган жорий ёки вужудга келадиган таваккалчиликларни аниқлашга эҳтиёж сезади.

Аниқлаш босқичидан ўтишнинг кўплаб усуллари мавжуд. Одатда, корхоналар “қуйидан юқорига” ёндашувидан фойдаланади. Бунда, биринчи навбатда, саволномага жавоб берилади, сўнгра ўрта ва юқори бўғин менежменти йиғилишларида ушбу саволномага берилган жавоблар асосида умумлаштирилган маълумотлар аниқланади ва устуворликлар белгиланади.

Таваккалчиликни аниқлашдаги яна бир ёндашув “функциялар бўйича таваккалчиликларни аниқлаш юзасидан йиғилишлар ўтказиш усули”дир²⁹. Алоҳида таъкидлаш жоизки, бу иккала ёндашувда ҳам кишилардан таваккалчиликни аниқлаш талаб қилинганда, уларга тегишли таваккалчиликларни аниқлаш бўйича айрим тавсияларни бериш керак бўлади. Ҳар бир таваккалчилик унинг “эгаси”га боғлиқ бўлиши керак.

2-босқич: олдиндан режалаштириш:

- ташкилот дуч келадиган таваккалчиликларнинг сони жуда катта. Табиийки, барча таваккалчиликлар билан бир вақтнинг ўзида курашиб бўлмайди. Бунинг учун таваккалчиликларни устуворлик даражасига қараб аниқлаш усули мавжуд бўлиши керак. Шундагина улар орасидан энг муҳимларини аниқлаш ва уларни юмшатиш мумкин;

- бу борада, дастлаб, қуйидаги савол туғилиши мумкин: корпоратив стратегияга таъсир кўрсатадиган энг муҳим таваккалчиликлар қайсилар? Бундай таваккалчиликлар аниқланганидан сўнг, яна бир қатор бошқа мезонлар бўйича қуйидаги саволлар берилади:

- таваккалчилик қанча вақт ичида юзага келиши мумкин?
- таваккалчилик яна такрорланиши мумкинми?
- таваккалчиликнинг интенсивлик даражаси қандай?

Таваккалчиликни олдиндан режалаштириш ўз ичига ҳар қандай таваккалчиликнинг эҳтимоллик даражасини ўлчаш ва ушбу таваккалчиликнинг пайдо бўлиш таъсири ёки оқибатларини баҳолашни олади. Бу махсус шкалалар ёрдамида амалга оширилиши керак. Энг кўп тавсия этиладиган шкала – бу Лайкерт шкаласи деб танилган – “1 дан 5 гача” бўлган шкаладир. Бу шкала

²⁹ Гончаренко Л.П. Риск – менеджмент. Учебное пособие. – М.: КНОРУС, 2006. – 23 с.

ўзида оддийлик билан бирга маълум даражада деталлашув ва танлов каби хусусиятларни уйғунлаштиради³⁰.

3-босқич: юмшатиш:

- таваккалчиликни юмшатиш деганда, таваккалчиликка дуч келиш даражаси ва (ёки) унинг юзага келиш эҳтимоллигини мунтазам равишда пасайтириш тушунилади;

- таҳдидлар (салбий оқибатларга эга бўлган ноаниқликлар)ни бошқариш стратегиялари, одатда, хавф-хатарларнинг олдини олиш, уларнинг салбий таъсири ёки эҳтимолини камайтириш, таҳдидларнинг тўлиқ ёки бир қисмини бошқа томонга ўтказиш ва ҳатто таҳдидларнинг айрим ёки барча потенциал ёки ҳақиқий оқибатларини сақлаб қолиш қабиларни ўз ичига олади.

Корхонада таваккалчиликни бошқаришда таваккалчиликни юмшатиш учун энг яхши ёндашув таваккалчиликни бартараф этиш учун бизнес – жараён қандай қилиб яхшиланиши ёки ўзгартирилишини аниқлашдир.

4-босқич: маълумот бериш:

- корхонада таваккалчиликни бошқаришнинг энг муҳим элементларидан бири таваккалчилик муҳити ва хатарлар пайдо бўлишидан олдин хатти–ҳаракатларни амалга ошириш учун ушбу муҳитда юз берадиган ўзгаришлар тўғрисида маълумот беришдир. Таваккалчилик муҳити доимий равишда ўзгариб туради. Ушбу ўзгаришлар таваккалчиликнинг таъсири ёки эҳтимолини ўзгартириши мумкин. Барча ҳолатларда ўзгариш муқаррар равишда ташкилот ичидаги таваккалчилик даражасини ўзгартириши мумкин.

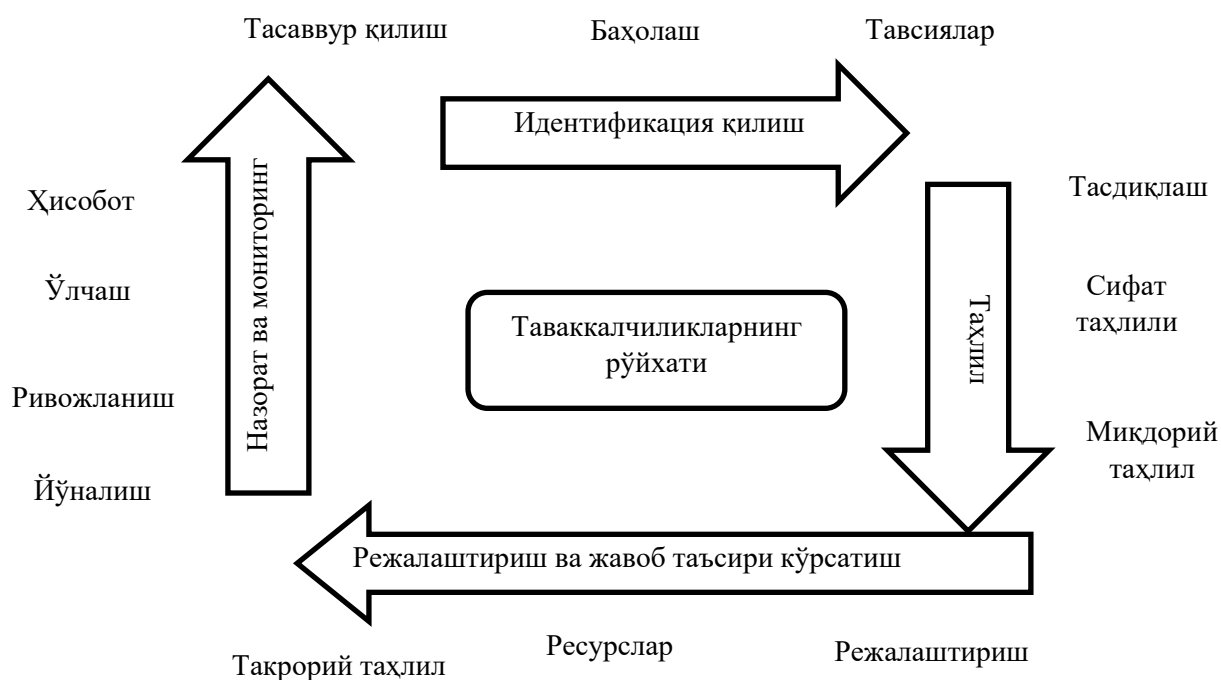
Ёдда тутиш лозимки, корхонадаги таваккалчиликни бошқариш бўлими жамланган маълумотларни ўзининг бевосита раҳбариятига тақдим этади ва бу маълумотлар охир–оқибат бош директор ва директорлар кенгашига тақдим этилади.

5-босқич: ўлчаш:

- корхонада таваккалчиликни бошқариш корхона даражасида қиймат яратади, бундай бўлишининг асосий сабаби уни функционал даражада қиймат яратиши билан асосланади. Функционал фойдалар бутун ташкилотнинг фойдаларига айланади;

- корхонада таваккалчиликни бошқариш самарадорлигини ўлчаш имконига эга бўлиш, корхонада таваккалчиликни бошқаришнинг якуний мақсади жараёни амалга ошириш эмаслигини доимо ёдда тутиш жуда муҳимдир. Балки унинг пировард мақсади корхонага мақсад ва вазифаларига эришишга ёрдам беришдир. Корхонани ушбу якуний мақсадга ҳаракатлантиришга эришилса, шунинг ўзи корхона бошқарувида муваффақиятга эришилганлигидан далолат беради. 1-расмда таваккалчиликни узлуксиз бошқариш жараёни услубияти тасвирланган.

³⁰ Балдин К.В., Воробьев С.Н. Риск – менеджмент: учебное пособие. – М.: Гардарики, 2005. – 49 с.

1-расм. Таваккалчиликни узлуксиз бошқариш жараёни³¹

Кўрсаткичларни бошқариш жараёни ишлаб чиқиладиган таваккалчиликни бошқариш механизми учун зарур ахборотни олишнинг ёрдамчи воситаси сифатида намоён бўлади. Тизим ишланманинг ҳаётийлик даври орқали ўтиши боис ушбу ҳолатда ахборотнинг катта қисмидан таваккалчилик даражасини баҳолаш учун фойдаланиш имкони мавжуд бўлади. Агар таваккалчиликнинг миқдори сезиларли даражада ўзгарса, унга ишлов беришга қаратилган ёндашувлар тўғриланиши керак.

Умуман, таваккалчиликни бошқаришга нисбатан бундай прогрессив ёндашув кўп томонламали бошқарув жараёни учун ҳал этувчи аҳамият касб этади ҳамда таваккалчилик кўрсаткичларининг самарали ва тегишли даражада қайта ишланишини кафолатлайди.

**Б. Манглиев, магистрант,
Илмий раҳбар – доц. Д.Т. Юсупова,
ТДИУ**

ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИКНИ ОШИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Ҳозирги даврда ижтимоий-иқтисодий масалаларнинг амалиётга жорий этилиши, инвестиция инфратузилмасининг ривожланиши, интеллектуал салоҳиятнинг ошиши, экспортга йўналтирилган, импорт ўрнини босувчи

³¹ Фомичев А.Н. Риск-менеджмент. Учебное пособие. - 2-е изд. – М.: Издательско – торговое корпорация. “Дашков и К”, 2006. – 57 с.